



Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education



2023, 23(2), 707 – 727. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1145312>

Okula Bağlılık ile Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkide Eğitim ve İşe Dair Gelecek Beklentilerinin Aracı Rolü

The Mediating Role of Education and Job Future Expectations in the Relationship between School Engagement and Risky Behaviors

Emine NAZLI TUTAŞ¹, Özcan SEZER²

Geliş Tarihi (Received): 21.07.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 02.05.2023

Yayın Tarihi (Published): 15.06.2023

Öz: Bu araştırmanın amacı, meslek lisesi öğrencilerinin okula bağlılıkları ile okul terki ve antisosyal davranış riskleri arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerde eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı rolünü incelemektir. Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı 2. döneminde Sivas il merkezindeki üç ayrı mesleki ve teknik Anadolu lisesinde okuyan 139 kız 232 erkek, toplam 371 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, Riskli Davranışlar Ölçeği ve Okula Bağlılık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analizler, korelasyon analizi ve PROCESS Makro (Model 4) kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda meslek lisesi öğrencilerinin okula bağlılıkları ile eğitim ve işe dair gelecek beklentileri arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Okula bağlılık ile antisosyal davranış riski ve okul terki riski arasında orta düzeyde negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim ve işe dair gelecek beklentileri ile antisosyal davranış riski ve okul terki riski arasında düşük düzeyde negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin, okula bağlılık ile antisosyal davranış riski ve okul terki riski arasındaki ilişkilerde dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Buna göre eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okula bağlılık ile antisosyal davranış riski ve okul terki riski arasındaki ilişkilerde aracı rol oynadığı tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ilgili alan yazın doğrultusunda tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Meslek Lisesi Öğrencileri, Okula Bağlılık, Riskli Davranışlar, Gelecek Beklentisi.

&

Abstract: The aim of this study is to examine the relationship between vocational high school students' commitment to school, their risk of dropping school, and antisocial behavior, and the mediating role of their future expectations about education and work in these relationships. The research has been conducted in the 2nd semester of the 2021-2022 academic year with 139 female and 232 male and total of 371 students studying in three vocational and technical Anatolian high schools in the city center of Sivas. In the study, Personal Information Form, Adolescent Future Expectations Scale, Risky Behaviors Scale and School Commitment Scale have been used. Descriptive statistics, correlation analysis and PROCESS Macro (Model 4) have been used in the analysis of the data. As a result of the analysis, it has been seen that there is a low level of positive and significant relationship between vocational high school students' commitment to school and their future expectations about education and work. It has been concluded that there are moderate negative and significant relationships between school engagement, antisocial behavior risk and school dropout risk. It has been observed that there is a low level of negative and significant relationship between the future expectations of education and work, the risk of anti-social behavior and the risk of school dropout. It has been determined that the future expectations of education and work have a significant indirect effect on the relationship between school engagement, anti-social behavior risk and school dropout risk. Accordingly, it has been determined that future expectations about education and work play a mediating role in the relationship between school engagement, antisocial behavior risk and school dropout risk. The data obtained in the research has been discussed in line with the relevant literature and suggestions have been presented.

Keywords: Vocational High School Students, School Engagement, Risky Behaviors, Future Expectation

Atıf/Cite as: Nazlı Tutaş, E. ve Sezer, Ö. (2023). Okula Bağlılık ile Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkide Eğitim ve İşe Dair Gelecek Beklentilerinin Aracı Rolü. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 707- 727. DOI:10.17240/aibuefd.2023..-1145312

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayım etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijaws>

* Bu makale 25-26 Haziran 2022 tarihinde gerçekleştirilen 2.Uluslararası Hasankef Bilimsel Araştırmalar ve İnovasyon Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Sorumlu Yazar: Uzman Psikolojik Danışman Emine Nazlı Tutaş, Meb, nzl52@hotmail.com, 0000-0001-6481-4220

² Prof. Dr. Özcan Sezer, İnönü Üniversite, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, ozcan.sezer@inonu.edu.tr, 0000-0002-0846-4892

1. GİRİŞ

Okulların, birçok yönden bireylerin gelişimini etkilediği ve geleceğinin şekillenmesinde önemli bir payı olduğu söylenebilir. Örgün eğitim kurumları olan okullar, öğrencilerine kendi yaşantıları yoluyla istedik ve kalıcı şekilde olumlu davranışlar kazandırmayı hedeflemektedir (Ertürk, 1972). Okulların eğitim ve öğretime yönelik hedeflerine ulaşmaları, sağlıklı insan yetiştirme ve sağlıklı bir toplum oluşturmak için çok önemlidir. Belirlenen hedeflere ulaşmada belirleyici etmenlerden biri öğrencilerin okula bağlılığıdır (Kalaycı & Özdemir, 2013).

Öğrencilerin okula bağlılığının okul içi davranışlarında, okula ve derse devamsızlıklarında, okul hayatına dair beklentilerinde olumlu yönde etkisinin olduğu muhtemeldir. Okula bağlılığın yüksek olması öğrencilerde okul terki ve sorunlu davranışların daha az görülmesini sağlamaktadır (İkiz & Sağlam, 2017; Şimşek & Çöplü, 2018). Okula bağlılığın lise öğrencilerinin geleceklerini şekillendirmelerinde payı vardır (Uwah, McMahon & Furlow, 2008).

Ergenlerin çevresinde başarının ne anlama geldiği ve desteklenen amaçların ne olup olmadığı onların gelecek beklentilerine şekil vermektedir (McCabe & Barnett, 2000). Gençlerin geleceğe dair olumlu beklentilerinin olması ve bunların yönetilebilmesi onların okul terkini, madde bağımlılıklarını ve diğer istenmeyen davranışları sergilemelerini engelleyebilir (Tuncer, 2011). Beklenti düzeylerinin yüksek olması için gençlerin okulu sevmeleri ve okula karşı olumlu tutumları yani okula bağlı olmaları gerektiği belirtilmektedir (Baş & Altun, 2020).

Ergenler, geleceğe dair beklentilerinde daha çok eğitim başarısına ve iş hayatına odaklanmaktadır (McCabe & Barnett, 2000). Ergenlerin günlerinin çoğunu okulda geçirdiği düşünüldüğünde eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinde okulun ciddi anlamda etkili olduğu söylenebilir. Lise dönemindeki gençlerin başarıya dair gelecek beklentileri genellikle sınıflarını geçmek, okuldan mezun olmak, bir mesleklerinin olması, unvan ve mevki edinmeye doğru değişim göstermektedir (Şimşek, 2012). Lise öğrencilerinin üniversite sınavını kazanamayacaklarını düşünmeleri ve geleceğe dair beklentilerinin düşük olması okul terki riskini artıran faktörlerdendir (Çakır & Çolak, 2019). Öğrencilerin okulu bırakma nedenleri genellikle akademik başarının düşük olması, çevreye zarar veren davranışların olması, yaşının büyük olması ve devamsızlık yapma olduğu belirtilmektedir (Suh, 2001).

Meslek liseleri öğrencilere belirli bir mesleğe yönelik bilgi, ustalık, tutum ve davranışları edindirmeyi amaçlayan okullardır (Sönmez & Uzmani, 2006). Mesleki ve teknik Anadolu liseleri Anadolu teknik programları hariç lise girişi sınavında puansız gidilebilen programlara sahiptir (MEB, 2019). Bu durumun akademik başarısı düşük olan öğrencilerin bu liseleri tercih etmesini kolaylaştırdığı söylenebilir. Bununla birlikte meslek liselerinde, genel liselere göre disiplin problemleri (Demirtaş & Pehlivan, 2020) ve okul terki (Güngör, 2019) daha yoğun yaşanmaktadır. Bunlar göz önüne alınarak meslek lisesi öğrencileriyle çalışılmak istenmiştir.

Öğrencilerin eğitime yönelik oluşturduğu hedefler okula bağlılığı etkileyen etmenlerden biridir. Okula bağlılık ise öğrencilerin akademik ve toplumsal yaşantılarında etkili olmaktadır (Tinto, 1975). Meslek lisesi öğrencilerinin okula bağlılıkları ile bazı riskli davranışları arasında bir ilişki olabileceği ve eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin bu ilişkide aracı rolü olabileceği düşünülmektedir. Alan yazına bakıldığında buna yönelik bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu araştırmanın bu nedenle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca meslek liselerinde görülen bazı riskli davranışların önlenmesinde eğitim ve işe dair gelecek beklentisi ve okula bağlılık kavramlarına dikkat çekmesi yönünden önleyici çalışmalar için program geliştiricilere, okul yönetimine, okul psikolojik danışmalarına ve öğretmenlere bir bilgi desteği sunacağı beklenmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak araştırmanın değişkenlerine dair kavramsal bilgilere ve araştırmanın amacı ile hipotezlerine yer verilmiştir.

1.1. Kavramsal çerçeve

1.1.1. Okula bağlılık

Okula bağlılık, öğrencilerin okulun bir parçası olduklarını hissetmeleri, okulun hedeflerini ve değerlerini içselleştirmeleridir. Yani okula bağlılık, öğrencilerin okul ile ilgili görevleri ve sorumlulukları yerine getirerek başarılı olma dilekleridir (Erdoğdu, 2013). Okula bağlılık, öğrencilerin okulu oluşturan unsurların geneline yönelik pozitif algılarını, okul içindeki faaliyetlere ve öğrenme sürecine etkin katılımlarını kapsamaktadır (Covell, 2010). Öğrencilerin kendilerini okula ait hissetmeleri, okuldan hoşnut olmaları, öğretmenlere yönelik olumlu algıları, olumlu özelliklere sahip arkadaşlarının olması, akademik yönden gelişmelerinin desteklenmesi, ders dışı faaliyetlere katılmaları ve okulda disiplinin etkili ve adil olduğunu düşünmeleri etkili olmaktadır (Blum, 2005).

Okula bağlılık öğrencilerin davranışsal, duygusal ve bilişsel katılımını tanımlar ve bu katılımı çok yönlü bir yapı olarak incelemeyi önerir. Davranışsal bağlılık, dışarıdan gözlenebilen bağlılık durumlarıdır. Okuldaki sosyal ve kültürel etkinliklere katılmayı içermektedir. Duygusal bağlılık öğretmenlere, sınıf arkadaşlarına ve okula yönelik olumlu ve olumsuz tepkileri kapsamaktadır. Bu tür bağlılığın okula bağlanmayı ve bir işi yapma isteğini etkilediği varsayılır. Okula bağlılığın üçüncü boyutu olan bilişsel bağlılık öğrencilerin öğrenmeye dair psikolojik yatırımlarını temsil etmektedir. Bilişsel bağlılık karmaşık fikirleri anlamak ve zor becerilerde ustalaşmak için gerekli çabayı gösterme konusunda düşünceliliği ve istekliliği içermektedir (Fredricks, Blumenfeld & Paris, 2004). Buna göre okula bağlılığın farklı yönlerden oluştuğu söylenebilir. Tüm bu öğeleriyle okula bağlılık öğrencinin eğitim yaşamında, okul içi davranışlarında ve okulda olmaktan memnuniyetle ilişkili görülebilir.

1.1.2. Riskli davranışlar

Örgün eğitim kurumlarından olan ortaöğretim düzeyinde okuyan öğrenciler genel olarak 14-18 yaşları arasında yer almaktadırlar. Bu yaşlar ergenlik yıllarının bir kısmına denk gelmektedir (Yavuzer, 1994). Bu dönemde bir yandan gençlerin kişisel ihtiyaçları ve istekleri değişirken, yeni alışkanlıkları ve uyumlarına dair yeni tutumları oluşurken diğer yandan gençler toplumsal baskı ile karşılaşmaktadırlar (Tamar, 2005). Bu yaşlarda ergen birçok değişime uyum sağlamaya çalışırken riskli davranışlarında da artış görülebilmektedir (Siyez, 2007; Cenkseven Önder & Yılmaz, 2012).

Ergenlik dönemindeki kişilerin hayatlarını ve gelişim süreçlerini olumsuz etkileyen temel riskli davranışlardan biri antisosyal davranışlardır (Jessor, 1992). Anti sosyal davranışlar, toplum tarafından benimsenmiş değerlere ve ahlaki kurallara uygun olmayan davranışlardır. Bu davranışlar; başka insanların kişiliklerini ve sahip olduğu şeyleri umursamamak, onları sömürmek, şiddet uygulamak, sorumsuzluk ve suça karşılık gelebilecek davranışları içermektedir (Duyguner, 2018).

Alan yazına bakıldığında psikolojik, sosyolojik ve biyolojik kuramların antisosyal davranışlara farklı açılardan yaklaştığı görülmektedir. Biyolojik yaklaşımlar antisosyal davranışlarda daha çok genetik faktörlere (Cenkseven Önder & Yılmaz, 2012); psikolojik kökenli yaklaşımlar ise benlik ve başa çıkma becerilerine (Siyez, 2009) vurgu yapmaktadır. Suç davranışlarını sosyolojik yönden inceleyen Hirschi (1964) Sosyal Kontrol Kuramı'nda, suç kabul edilen davranışları, topluma bağlılığın, geleceğe dair beklentilerin ve sosyal aktivitelere katılımın yetersiz olması ile açıklamaktadır (akt., Wiatrowski, 1978, s.34). Grup üyeliği kuramına göre; öğrencide okula bağlılık düzeyi azaldıkça ve okul terki eğilimi arttıkça antisosyal davranış riski ortaya çıkmaktadır. Gençin antisosyal davranışlar gösteren bir çevresinin olması ve bu çevreyle güçlü bir bağının varlığı okul terki riskini artırmaktadır (Battin-Pearson vd., 2000).

Okul terki ergenlik döneminde ortaya çıkan riskli davranışlardan biridir (Gençtanırım & Ergene, 2014). Okul terki, öğrencinin okulu bitirmeden yani lise diploması alamadan okuldan ayrılmasıdır. Okullar gelişim sürecinin olumlu olarak devam etmesinde lise çağındaki bireyler için ciddi bir önem taşımaktadır.

Öğrencinin normal öğrenim süresini tamamlamadan okulundan ayrılması, kişi ve toplum için bir risk olarak görülebilir. Okul terki, gencin gelişim ve uyum sürecine dair tehditler içerdiği için kişisel, ekonomik ve kültürel kayıplara yol açmaktadır. Bu nedenle okul terki toplumsal bir problemdir (Özer, Gençtanırım & Ergene, 2011).

Finn (1989) okul terkini, engelleme-öz saygı modeliyle (frustration-self esteem model) değerlendirmiştir. Bu modele göre, okul başarısızlığı sıklıkla okul terkinin bir nedeni olarak gösterilmektedir. Öğrencinin okul içinde başarı elde edememesi sonucunda öz-saygısı düşmeye başlamaktadır. Genç, öz saygısını tekrar kazanmak amacıyla farklı bir alan bulmaya çalışır. Bunlardan biri toplumun isteklerine uyum sağlayamayan akranlarının onayını elde ettiği alandır. Genç, özsaygısını tekrar kazanmak için akranlarının da etkisiyle olumsuz davranışlar sergiler ve okulu bırakır (Finn, 1989).

1.1.3. Eğitim ve işe dair gelecek beklentileri

Geleceğe dair beklentiler insanların geleceğiyle ilişkili olan fikirlerini, ilgilerini ve endişelerini içeren bilişsel haritalardır. Tüm insanların geleceğe dair beklentileri, onların yaşam süreçlerine eşlik etmektedir. Ancak geleceğini tasarlamak ve planlamak gençler için daha kritik bir önem taşımaktadır (Nurmi, 1991). Çünkü geleceğe dair beklentiler ergen gelişimi ve davranışının önemli yordayıcılarından (Sipsma, Ickovics, Lin & Kershaw, 2012).

Kişisel beklentiler ergenler tarafından ele alındığında yetişkinlere kıyasla daha zor ve kötümser bir yapı öne çıkmaktadır. İçinde buldukları dönemin etkileri ve dünyadaki gelişmeler ergenlik dönemindeki bireylerin genellikle bilişsel dengelerini olumsuz etkilemektedir. Ergenlik çağı bireylerin olumsuz etkilenen bilişsel dengeleri için yeniden çabalamaları, düşünmeleri ve sorunları çözmeleri, yani yeni bir denge kurmaları için baskı oluşturmaktadır (Tuncer, 2011). Ergenlikteki bireylerin kendilerini nasıl hayal ettikleri onların kimlik ve benlik gelişimini biçimlendirmektedir (Şimşek, 2012).

Kültürler arası araştırmalar ergenlik dönemindeki bireylerin geleceğe dair beklentilerinin üç temel alanda olduğunu belirtmektedir. Bu alanlar meslek hayatı, aile ve flört ilişkileridir (Greene, 1986; Moore, 2003). Ergenlerin geleceğe yönelik beklentilerinin flört ilişkilerinden öte, iyi bir kariyer edinmek olduğu görülmektedir. Ergenlerin temel olarak yoğunlaştıkları alan eğitim ve iş olmaktadır. Bunun sebebi bir kimlik edinmenin ergenlik döneminin temel odağı; romantik ilişkilerin ise ilk erişkinlik çağının temel odağı olmasından kaynaklanmaktadır (Erikson, 1964, akt., McCabe & Barnett, 2000, s.65).

Çoğu toplumda gençlerin edindikleri kimlik ile hedefledikleri meslek ilişkilidir. Bu nedenle ergenlerin kişilik ve kimlik hissini gelişiminde bir meslek edinmek amacıyla eğitim görmek ve bu eğitimle yaşama hazırlanmak önemli olmaktadır (Öztürk & Uluşahin, 2015). Yapılan bir araştırmada ergen bireylerin geleceğe dair en önemli beklentilerinin iş hayatlarında başarılı ve bilinen kişiler olmak olduğu görülmüştür. Diğer iki önemli beklentileri ise, huzurlu bir hayat ve zengin olmaktır (Gönüllü, 2003).

1.2. Araştırmanın amacı ve hipotezler

Verilen kavramsal temel ve ilgili alan yazın göz önünde bulundurularak, bu araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin okula bağlılıkları ile bazı riskli davranışları arasında bir ilişki olabileceği ve eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin ise bu ilişkide aracı bir role sahip olabileceği düşünülmektedir. Meslek lisesi öğrencilerinin eğitim ve işe dair gelecek beklentileri, okula bağlılıkları, riskli davranışlardan antisosyal davranışlar ve okul terki arasındaki ilişkileri saptamak amacıyla aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

H1: Meslek lisesi öğrencilerinde okula bağlılık ile antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide, eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı etkisi bulunmaktadır.

H2: Meslek lisesi öğrencilerinde okula bağlılık ile okul terki riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı etkisi bulunmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli/deseni

Bu çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin okula bağlılıkları, bazı riskli davranışları ve eğitim ve işe dair gelecek beklentileri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla ilişkisel desen kullanılmıştır. İlişkisel desen iki ya da daha çok sayıda değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını ya da derecesini saptamaya imkân vermektedir (Karasar, 2009). Araştırmada değişkenler arasındaki ilişkileri gösterebilmek için iki model önerilmiş ve modeller Hayes (2013) tarafından geliştirilen SPSS Process Makro uygulamasına (Model 4) göre düzenlenmiştir. Bu modellerde okula bağlılık bağımsız değişken (X), eğitim ve işe dair gelecek beklentileri aracı değişken (M), antisosyal davranış riski (Y) ve okul terki riski (Y) bağımlı değişkendir.

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Çalışmanın evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde Sivas il merkezinde bulunan dokuz mesleki ve teknik Anadolu lisesine kayıtlı yaklaşık 5690 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçimi iki aşamalı gerçekleştirilmiştir. İlk olarak evren içerisinde elverişlilik örnekleme yöntemine göre üç farklı mesleki ve teknik Anadolu liseleri seçilmiştir. İkinci aşamada seçilen bu üç liseden gelişigüzel örnekleme yöntemi ile toplam 390 öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Ölçekleri toplam 390 öğrenci doldurmuş, ancak eksik ya da hatalı işaretlemeleri olan 19 öğrencinin verileri analizden çıkarılmıştır. Öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular aşağıda Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.
Demografik Bulgular

	N	%
Cinsiyet		
Kız	139	37.5
Erkek	232	62.5
Sınıf Düzeyi		
9.Sınıf	106	28.6
10.Sınıf	105	28.3
11.Sınıf	100	27.0
12.Sınıf	60	16.1
Toplam	371	100

Tablo 1’e bakıldığında katılımcıların 139’unun kız ve 232’sinin erkek, toplam 371 kişiden oluştuğu ve erkek öğrencilerin (% 62.5) kız öğrencilerden (%37.5) fazla olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyine göre ise katılımcıların 106’sı (%28.6) 9. sınıfta, 105’i (%28.3) 10. sınıfta, 100’ü (%27.0) 11. sınıfta ve 60’ı (%16.1) 12. sınıfta öğrenim görmektedir. Sınıf düzeyine göre katılımcı sayısının ilk üç sınıf için birbirine yakın olduğu ancak 12. sınıflarda bu oranın (%16.1) yarı yarıya azaldığı görülmektedir. Buna neden olarak son sınıf öğrencilerinden bazılarının okula gelmek yerine üniversite sınavlarına hazırlanmak için evde çalışmayı tercih etmesi gösterilebilir.

2.3. Veri toplama araçları ve süreci

Veri toplama 2022 yılı Mart ve Nisan aylarında yapılmıştır. Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra veri toplama araçları bir set halinde gönüllük esasına uygun biçimde birinci araştırmacı tarafından ders saati içinde öğrencilere uygulanmış ve yaklaşık 25 dakika sürmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak lise öğrencilerinin demografik bilgilerine ilişkin soruların yer aldığı

bir form ile birlikte üç ölçme aracı kullanılmıştır. Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiştir.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu: Geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri (cinsiyet ve sınıf) saptanmıştır.

2.3.2. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği (EGBÖ): Bu araştırmada McWhirter ve McWhirter (2008) tarafından geliştirilen ve Tuncer (2011) tarafından Türkçe kültürüne uyarlaması yapılan Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek "Eğitim ve İş", "Evlilik ve Aile", "Din ve Toplum", "Sağlık ve Yaşam" olmak üzere dört alt boyut ve 25 maddeden oluşmaktadır. EGBÖ 7'li Likert tipi bir ölçektir. Maddeler "1: Kesinlikle inanmıyorum" ile "7: Kesinlikle inanıyorum" arasında değişen yedi seçenek şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçekte yer alan bazı maddeler 'İyi bir iş bulacağım', 'Mutlu bir hayatım olacak' şeklindedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.87'dir (Tuncer, 2011). Bu araştırmada incelenen değişkenler doğrultusunda ölçeğin yalnızca "Eğitim ve İşe dair gelecek beklentileri" alt boyut kullanılmıştır. Bu araştırma için "eğitim ve işe dair gelecek beklentileri" alt boyutunun Cronbach alfa değeri= 0.94'tür.

2.3.3. Okula Bağlılık Ölçeği (OBÖ): Ölçeğin orijinal formu Fredricks, Blumenfeld ve Paris (2004) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmada OBÖ'nün Çengel, Totan ve Çöğmen (2017) tarafından yapılan uyarlaması kullanılmıştır. Ölçek bilişsel boyut, duyuşsal boyut ve davranışsal boyut olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Seçenekleri "çok doğru" (5), "Çoğu zaman doğru" (4), "Bazen doğru" (3), "Arada sırada doğru" (2), Hiç doğru değil" (1) şeklinde sıralanan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte 6., 11. ve 18. maddeler ters madde olmak üzere toplamda 19 madde bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa değeri= 0.89'dur (Açılan ve Özgenel, 2021). Ölçeğin bu araştırma için Cronbach alfa değeri ise 0.88 bulunmuştur.

2.3.4. Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ): Bu ölçek, ergenlik dönemindeki bireylerin riskli davranışlarını ölçmek amacıyla Gençtanırım ve Ergene (2014) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 6 alt boyut ve toplam 36 maddeden oluşan, 5'li Likert tipi bir ölçektir. RDÖ toplam puan için Cronbach alpha değeri= 0.91'dir (Talu ve Gümüş, 2020). Bu araştırmada kullanılan değişkenler dikkate alınarak ölçeğin iki alt boyutundan yararlanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan alt boyutların Cronbach alfa değerleri ise "antisosyal davranış riski" için 0.81, "okul terki riski" için ise 0.81'dir.

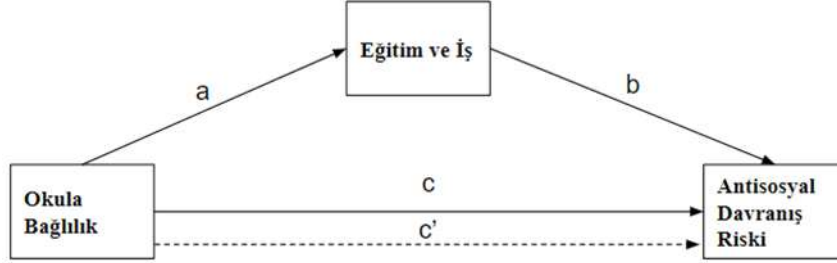
2.4. Verilerin analizi

Uygulanan ölçme araçlarından elde edilen verilerle verilerin analizinden önce ölçeklerin bu araştırma için Cronbach alfa değerlerine bakılmıştır. Aracılık test edilmeden önce değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. SPSS'de yapılacak işlemler verilerin normal dağılım sergileyip sergilemediğine göre değiştiği için normal dağılıma bakılmıştır (Pallant, 2020). Bu nedenle ilk olarak verilerin "doğrusallık" ve "normallik" sayıltılarını etkileyecek uç değerler olup olmadığını anlamak amacıyla Mahalanobis uzaklık değerleri (χ^2) hesaplanmış ve ardından verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 değerleri arasında olması normal dağılıma kanıt olarak değerlendirilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Toplanan verilerin analizinde betimsel istatistikler, Pearson korelasyon katsayısı, aracı rolünü test etmek Process Makro (Model 4) uygulamasından yararlanılmış ve aracılığın istatistiksel olarak anlamlılığını belirlemek amacıyla "Bootstrap" Tekniği (ile 5000 yeniden örneklem faydalanılmıştır) kullanılmıştır. "Bootstrap" Tekniği ile orijinal veri setinden ulaşılan gözlemler tekrarlanarak birbiriyle aynı olmayan yeni bir gözlem seti ortaya çıkarılmakta ve istatistiki işlemler bu yeni veri setiyle gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde dağılımla alakalı yanlılık ve çarpıklıklar düzeltilir ve daha güvenilir sonuçlar elde edilmektedir (Gürbüz ve Bayık, 2021).

Hayes (2013) tarafından geliştirilen SPSS Process Makro uygulaması (Model 4) ile aracılık testi gerçekleştirilmiştir. Bu modelde aracı değişken (M), bağımsız değişkenin (X) etkisini bağımlı değişkene (Y) ulaştıran bir değişken olarak ifade edilebilir. Aracılık testinde geleneksel yaklaşım olarak bilinen Boran ve Kenny modelinin geçerliliğinin yönelik eleştiriler sonucu "Bootstrap" Tekniğinin daha geçerli sonuçlar

vereceği belirtilmektedir (Gürbüz & Bayık, 2021, s.42). Bu nedenle bu araştırmada “Bootstrap” Tekniğinden yararlanılmıştır.

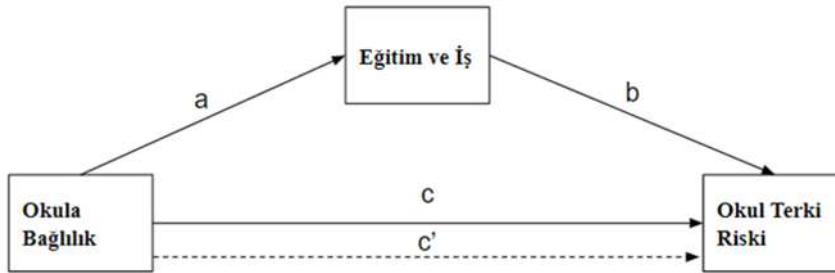
“Meslek lisesi öğrencilerinde okula bağlılık ile antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide, eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı etkisi bulunmaktadır (H1)” hipotezine yönelik model aşağıda Şekil 1’de verilmiştir.



Şekil 1. Okula bağlılık ile antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı rolüne yönelik model

Okula bağlılık bağımsız değişken (X), eğitim ve işe dair gelecek beklentileri aracı değişken (M), antisosyal davranış riski (Y) bağımlı değişken olarak sunulmuştur. Çalışmadaki modelde sunulana göre, okula bağlılık ve antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı rolü olup olmadığı araştırılmıştır. Okula bağlılığın (X), eğitim ve işe dair gelecek beklentileri (M) üzerindeki etkisi a yolu, eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin (M), antisosyal davranış riski (Y) üzerindeki etkisi b yolu ile gösterilmiştir. Modelde a ve b yollarının çarpımından elde edilen sonuç dolaylı etkiyi, c' yolu doğrudan etkiyi göstermektedir. Toplam etki ise c yolu ($c=c'+a.b$) ile sembolize edilmiştir (Gürbüz & Bayık, 2021).

“Meslek lisesi öğrencilerinde okula bağlılık ile okul terki riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı etkisi bulunmaktadır (H2)” hipotezine yönelik model aşağıda Şekil 2’de verilmiştir.



Şekil 2. Okula bağlılık ile okul terki riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı etkisini gösteren model

Okula bağlılık bağımsız değişken (X), eğitim ve işe dair gelecek beklentileri aracı değişken (M), okul terki riski (Y) bağımlı değişken olarak sunulmuştur. Çalışmada, modelde sunulana göre, okula bağlılık ve okul terki riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı rolü araştırılmıştır. Okula bağlılığın (X), eğitim ve işe dair gelecek beklentileri (M) üzerindeki etkisi a yolu, eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin (M), okul terki riski (Y) üzerindeki etkisi b yolu ile gösterilmiştir. Okula bağlılığın (X), eğitim ve işe dair gelecek beklentileri (M) üzerindeki etkisi a yolu, eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin (M),

okul terki riski (Y) üzerindeki etkisi b yolu ile gösterilmiştir. Modelde a ve b yollarının çarpımından elde edilen sonuç dolaylı etkiyi, c' yolu doğrudan etkiyi göstermektedir. Toplam etki ise c yolu ($c=c'+a.b$) ile sembolize edilmiştir (Gürbüz & Bayık, 2021).

2.5 Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: *** Üniversitesi-Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 14/02/2022

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 145777

3. BULGULAR

Bu bölümde, öğrencilere ilişkin betimsel istatistikler, araştırmanın hipotezlerini test etmek üzere yapılan istatistiksel analizler ve bu analizlerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

3.1. Betimsel istatistikler ve korelasyon analizi

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Okula bağlılık, antisosyal davranış riski, okul terki riski ve eğitim ve işe dair gelecek beklentilerine ilişkin betimsel istatistikler ve korelasyon bulguları aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

Okula Bağlılık, Riskli Davranışlar ve Eğitim ve İşe Dair Gelecek Beklentileri Arasında Oluşan İlişkiler ve Betimsel İstatistikler (n=371)

	Korelasyonel Analiz				Betimsel İstatistikler			
	(1) Okula Bağlılık	(2)Antisosya l Davranış	(3) Okul Terki	(4) Eğitim ve İş	X	Ss	Çarpıklık	Basıklık
(1)Okula Bağlılık	1	-	-	-	3.14	.80	-.007	-.580
(2)Antisosyal Davranış	-.453**	1	-	-	2.15	.91	.824	.339
(3)Okul Terki	-.348**	.552**	1	-	1.93	.96	.127	.582
(4)Eğitim ve İş	.185**	-.215**	-.262**	1	4.61	1.83	-.472	-.914

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).** Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

Tablo 2'de görüldüğü üzere, değişkenlerin çarpıklık değerleri -.007 ile .824 arasında ve basıklık değerleri -.914 ile .584 arasında yer almaktadır. Buna göre okula bağlılık, antisosyal davranış riski, okul terki riski ve eğitim ve işe dair gelecek beklentileri puanlarının normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Ayrıca okula bağlılık değişkeninin aritmetik ortalamasının 3.14, standart sapmasının .80; antisosyal davranış değişkeninin aritmetik ortalamasının= 2.15, standart sapmasının= .91; okul terki değişkeninin aritmetik ortalamasının= 1.93, standart sapmasının= .96; eğitim ve işe dair beklentiler değişkeninin aritmetik ortalamasının= 4.61, standart sapmasının= 1.83 olduğu görülmektedir.

Korelasyon katsayısının 0.30'dan az olması ilişkinin zayıf, 0.30 ile 0.70 arasında olması orta, 0.70'ten fazla olması güçlü olduğunu göstermektedir (Köklü, Büyüköztürk ve Çokluk, 2007). Buna göre bu araştırmada Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde okula bağlılık ile antisosyal davranış riski arasında ($r = -.453$ $p < .01$) ve okul terki riski ($r = -.348$ $p < .01$) negatif yönlü ve orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Okula bağlılık ve eğitim ve işe dair beklentiler ($r = .185$ $p < .01$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Eğitim ve işe dair beklentiler ile antisosyal davranış riski ($r = -.215$ $p < .01$) ve okul terki riski ($r = -.262$ $p < .01$) arasında düşük düzeyde negatif yönlü ve istatistiksel anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir.

3.2. Eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okula bağlılık ve antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide aracılık rolüne dair bulgular

Okula bağlılık ve antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracılık rolü, "Bootstrap" Tekniğini temel alan "regresyon" analiziyle incelenmiştir. Elde edilen standardize edilmemiş etki sonuçları aşağıda Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Eğitim ve İşe Dair Gelecek Beklentilerinin Okula Bağlılık ve Antisosyal Davranış Riski Arasındaki İlişkide Aracılık Testine Dair Regresyon Sonuçları

Tahmin Değişkenleri	Sonuç Değişkeni									
	Eğitim ve İş (M)					Antisosyal Davranış Riski (Y)				
		β	S.H.	LLCI	ULCI		β	S.H.	LLCI	ULCI
Okula Bağlılık (X)	A	.43***	.12	.20	.66	c'	-.49***	.05	-.59	-.38
Eğitim ve İş (M)	-					b	-.07**	.02	-.11	-.02
Sabit	İM	3.27***	.38			İY	3.99***	.19		
		$R^2 = .0343$					$R^2 = .2229$			
		$F = 13.11$	$p < .001$				$F = 52.77$	$p < .001$		

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; S.H.: Standart Hata, LLCI: Alt Sınır Güven Aralığı, ULCI: Üst Sınır Güven Aralığı

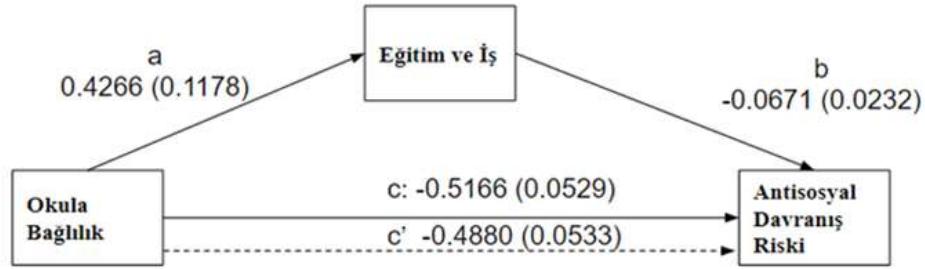
Okula bağlılık, eğitim ve işe dair gelecek beklentilerini (a yolu) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir (β : .43 %95 CI [.20; .66], t : 3.62, $p < .001$). Beta değerine ait %95 Bootstrap güven aralığının sıfırı içermemesi ve p değerinin .001'den küçük olması istatistiksel olarak bir anlamlılığı göstermektedir. Belirlilik katsayısının ise .0343 olduğu bulunmuştur ($R^2 = .0343$). Bu bulguya göre okula bağlılık eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin %3.43'ünü açıklamaktadır.

Eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin antisosyal davranış riskini negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı olarak etkilediği saptanmıştır (β : -.07 %95 CI [-.11; -.02], t : -2.90, $p < .01$). Okula bağlılığın antisosyal davranış riskine doğrudan etkisinin (c' yolu) negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (β : -.49 %95 CI [-.59; -.38], t : -9.15 $p < .001$). Okula bağlılık ve eğitim ve işe dair gelecek beklentileri, antisosyal davranış riski üzerindeki değişimin %22.29'unu açıklamaktadır ($R^2 = .2229$).

Okula bağlılığın, antisosyal davranış riski üzerindeki etkisine (c yolu veya toplam etki) "Bootstrap" Tekniği ile sağlanan güven aralıkları ile bakılmıştır. Elde edilen bulgulara göre toplam etki (c yolu) negatif

yönlü istatistiksel olarak anlamlıdır (β : -.52 %95 CI [-.62;-41], t : -9.76, p < .001). Okula bağlılığın antisosyal davranış riskinin %20.52'sini "açıkladığı" görülmektedir (F : 95.25, R^2 = 0.2052, Sig. = .000).

Bulgulara dayalı olarak oluşturulan aracılık modeli aşağıda Şekil 3'te gösterilmektedir. Model içinde yer alan değerler standardize edilmemiş katsayılarıdır. Parantez içinde standart hatalar verilmiştir.



Şekil 3. Okula bağlılık ve antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracılık rolü modeli

Şekil 3'e bakıldığında bağımsız değişken olan okula bağlılıktan bağımlı değişken olan antisosyal davranış riskine giden yol katsayısının (c) -0.52 (p < .001) olduğu, fakat iş ve eğitime dair gelecek beklentileri aracı değişkeni bu modele dahil edildiğinde bu katsayının (c') -0.49'a (p < .001) düştüğü görülmektedir.

Tablo 4'te ise okula bağlılık ve antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair beklentilere yönelik standardize edilmemiş doğrudan, dolaylı ve toplam etki sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.

Okula Bağlılık ve Antisosyal Davranış Riski Arasındaki İlişkide Eğitim ve İşe Dair Gelecek Beklentilerinin Aracı Rolüne Yönelik, Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etki Sonuçları

Model Yolları	Etki	S.H.	Güven Aralığı	
			Alt Sınır	Üst Sınır
(Doğrudan Etki) (c')	-.49	.05	-.59	-.38
OB→AD				
(Dolaylı Etki) (a.b)	-.03	.02	-.06	-.01
OB→EİB→AD				
Toplam Etki (c)	-.52	.05	-.62	-.41

OB=Okula Bağlılık, AD=Antisosyal Davranışlar, EİB=Eğitim ve İşe Dair Beklentiler, S.H.: Standart Hata

Tablo 4'de bakıldığında eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okula bağlılık ve antisosyal davranış riski arasındaki ilişkide dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, buna göre eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okula bağlılık ile antisosyal davranış riski arasındaki ilişkiye aracılık ettiği söylenebilir (β : -.03; %95 CI [-.06,-.01]).

3.3. Eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okula bağlılık ve okul terki riski arasındaki ilişkide aracılık rolüne dair bulgular

Okula bağlılık ve okul terki riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracılık rolü "Bootstrap" Tekniğini temel alan "regresyon" analiziyle incelenmiştir. Elde edilen standardize edilmemiş etki sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.

Eğitim ve İşe Dair Gelecek Beklentilerinin Okula Bağlılık ve Okul Terki Riski Arasındaki İlişkide Aracılık Testine Dair Regresyon Sonuçları

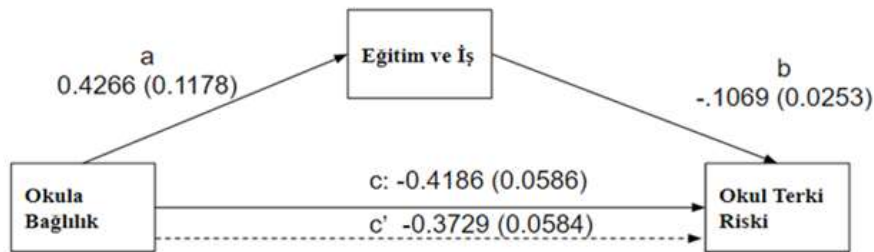
Tahmin Değişkenleri		Sonuç Değişkeni								
		Eğitim ve İş (M)				Okul Terki Riski (Y)				
		β	S.H.	LLCI	ULCI		β	S.H.	LLCI	ULCI
Okula Bağlılık (X)	a	.43***	.12	.20	.66	c'	-.37***	.06	-.49	-.26
Eğitim ve İş (M)	-					b	-.11***	.03	-.16	-.06
Sabit	İM	3.27***	.38			İY	3.59***	.20		
		R ² =.0343				R ² = .1619				
		F= 13.11 P<.001				F= 35.55 P<.001				

Not. *p<.05, **p <.01, *** p <.001; S.H.: Standart Hata, LLCI: Alt Sınır Güven Aralığı, ULCI: Üst Sınır Güven Aralığı

Okula bağlılık, eğitim ve işe dair gelecek beklentilerini (a yolu) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı etkilemektedir (β : .43 %95 CI [.20; .66], t: 3.62, p <.001). Beta değerine ait %95 "Bootstrap" güven aralığının sıfırı içermemesi ve p değerinin .001'den küçük olması istatistiksel olarak anlamlılığı göstermektedir. Belirlilik katsayısının ise .0343 olduğu saptanmıştır (R^2 =.0343). Bu bulguya göre okula bağlılık eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin %3.43'ünü açıklamaktadır.

Eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okul terki riskini negatif yönde anlamlı olarak etkilediği bulunmuştur. (β : -.11 %95 CI [-.16; -.06], t:-4.22, p <.001). Okula bağlılığın okul terki riskine doğrudan etkisinin (c' yolu) negatif yönde anlamlı olduğu görülmektedir (β : -.37 %95 CI [-.49;-.26], t:-6.40 p <.001). Okula bağlılık ve eğitim ve işe dair gelecek beklentileri, okul terki riski üzerindeki değişimin %16.19'unu açıklamaktadır (R^2 =.1619). Okula bağlılığın, okul terki riski üzerindeki etkisine (c yolu veya toplam etki) "Bootstrap" Tekniği ile sağlanan güven aralıkları ile bakılmıştır. Bulgulara göre toplam etki (c yolu) negatif yönlü anlamlıdır (β : -.42 %95 CI [-.53;-.30], t:-7.14, p <.001). Okula bağlılığın okul terki riskinin %12.13'ünü açıkladığı görülmektedir (F:50.96, R^2 =0.1213, Sig.=.000).

Elde edilen bulgular sonucu oluşturulan aracılık modeli aşağıda Şekil 4'te gösterilmektedir. Model içinde yer alan değerler standartize edilmemiş katsayılarıdır ve parantez içinde standart hatalar verilmiştir.



Şekil 4. Okula Bağlılık ve Okul Terki Riski Arasındaki İlişkide Eğitim ve İşe Dair Gelecek Beklentilerinin Aracılık Rolü Modeli

Şekil 4'e bakıldığında bağımsız değişken olan okula bağlılıktan bağımlı değişken olan okul terki riskine giden yol katsayısının (c) -0.42 ($p < .001$) olduğu, fakat eğitim ve işe dair gelecek beklentileri aracı değişkeni bu modele dahil edildiğinde bu katsayının (c') -0.37'a ($p < .001$) düştüğü görülmektedir.

Aşağıda Tablo 6'da okula bağlılık ve okul terki riski arasındaki ilişkide eğitim ve işe dair gelecek beklentilerine yönelik standardize edilmemiş doğrudan, dolaylı ve toplam etki sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6.

Okula Bağlılık ve Okul Terki Arasındaki İlişkide Eğitim ve İşe Dair Beklentilerin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etki Sonuçları

Model Yolları	Etki	S.D.	Güven Aralığı	
			Alt Sınır	Üst Sınır
(Doğrudan Etki) OB→OT	-.37	.06	-.49	-.26
(Dolaylı Etki) (a.b) OB→EİB→OT	-.05	.02	-.09	-.01
Toplam Etki	-.42	.06	-.53	-.30

OB=Okula Bağlılık, OT=Okul Terki, EİB=Eğitim ve İşe Dair Beklentiler

Tablo 6'ya bakıldığında eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okula bağlılık ve okul terki arasındaki ilişkide dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, buna göre eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okula bağlılık ile okul terki arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmektedir (β : -.05; %95 CI [-.09,-.01]).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada meslek lisesi öğrencilerinde okula bağlılık ile bazı riskli davranışlar arasındaki ilişkilerde eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı rolünü incelemek amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlar ilgili alan yazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Araştırmada okula bağlılık arttıkça antisosyal davranış riskinin ve okul terki riskinin azaldığı bulunmuştur. Şimsek ve Çöplü (2017) lise öğrencileriyle yaptıkları bir çalışmada okullarına bağlılık duyan öğrencilerin riskli davranışlar sergileme düzeylerinin daha düşük olduğunu saptamışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin okula bağlılık ile antisosyal davranış riski ve okul terki riski arasındaki ilişkilerde aracı rolünün istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yani okula bağlılık, eğitim ve işe dair gelecek beklentilerini olumlu etkilemekte; bu durum ise antisosyal davranış ve okul terki risklerini azaltmaktadır. Yurt içi ve yurt dışı alan yazına bakıldığında okula bağlılık ve antisosyal davranış riski ve okul terki riski arasındaki ilişkilerde eğitim ve işe dair gelecek beklentilerinin aracı rolünü inceleyen bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Yurt içi ve yurt dışı alan yazında bu değişkenlerin üçünün bir arada incelendiği bir çalışmaya da ulaşılamamıştır. Bu nedenle araştırmada incelenen değişkenler ikili olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın sonucuna göre okula bağlılık ile eğitim ve işe dair gelecek beklentileri arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ve ayrıca okula bağlılığın eğitim ve işe dair gelecek beklentilerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Makas ve Düşünceli (2021) tarafından yapılan nitel bir çalışmaya göre öğrenciler okula uyum sağladıkça, okul ortamında arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle olumlu ilişkiler geliştirdikçe eğitim ve işe dair gelecek beklentileri de artmaktadır. Benzer başka çalışmalarda da okula bağlılık arttıkça geleceğe yönelik beklentilerin de olumlu yönde arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Leonard, 2002; Adelabu, 2007; Uwah, McMahon & Furlow, 2008; Baş & Altun, 2020). Araştırmanın bu sonucunun ilgili alan yazın ile uyumlu olduğu görülmektedir. Meslek lisesi öğrencilerinin geleceğe yönelik hedeflerinin olması ve bu hedeflerine ulaşmalarında okulun rolünün olduğunu düşünceleri okula olan bağlılıklarını artırabilir (Çakır, 2020).

Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisine göre birey temel ihtiyaçlarını belli oranda karşıladıkça bir üst ihtiyaç basamağına geçmektedir (Yelkikalan vd., 2020). Okula bağlılık öğrencinin okulda kendini güvende hissetmesi, okuluna ait olduğunu duyumsaması, okulun hedeflerini ve değerlerini içselleştirmesi sonucunda okul yaşamı ile ilgili sorumluluklarını yapmaya ve başarılı olmaya yönelik isteklerini içerir (Erdoğan, 2013). Öğrenci okulda güvende olduğunu ve ait olma gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığını düşündüğünde bir üst basamak olan saygınlık ihtiyacı aşamasına yükselebilecektir. Okula bağlılık düzeyi yüksek olan öğrenci saygınlık ihtiyacını eğitim ve işe dair hedefler geliştirerek elde etme yoluna gidebilir. Araştırmanın okula bağlılık düzeyinin eğitim ve işe dair gelecek beklentilerini olumlu yönde etkilediği sonucunun bu nedenden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre okula bağlılık ve eğitim ve işe dair gelecek beklentileri antisosyal davranış riskini olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırma bulgularının alan yazındaki bazı çalışmalarla uyumlu olduğu söylenebilir. İlgili alan yazında okula bağlılığın duygusal-davranışsal problemleri (Karaşar & Kapçı, 2016) ve antisosyal davranışları (Li vd., 2011; Ünal & Çukur, 2011) olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Frey, Ruchkin, Martin & Schwab-Stone (2009) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmaları sonucunda okula bağlanma düzeyi yüksek olan kız ve erkek öğrencilerin, zaman içinde sürekli olarak okula bağlılığı düşük olan öğrencilere göre daha düşük düzeyde saldırgan inançlara ve daha yüksek düzeyde algılanan akademik motivasyona sahip olduğunu bulmuşlardır.

Akademik motivasyon, öğrencilerin eğitsel hedeflerine ulaşmak için duyduğu istekliliktir (Wilkesmann, Fischer & Virgilito, 2012). Akademik motivasyonun öğrencilerin eğitim ve iş hayatına dair gelecek beklentilerine bir destek sağladığı söylenebilir. Öğrencilerin geleceğe dair beklentileri okul içinde görülen zorbalık suçlarını azaltmaktadır (Stoddard, Varela & Zimmerman, 2015). Antisosyal davranışlar; toplum kurallarını yok sayan, başkasına zarar verici, umursamaz tavırları içermektedir (Duyguner, 2018). Okula yönelik olumsuz tutum, okula yabancılaşma, suça eğilim arttıkça bireyin antisosyal davranış gösterme riskini de artmaktadır (Atmaca, 2019). Okula bağlılığın okulu sevmeye ve okul kurallarını benimsemeyi içermesi okula bağlılığı yüksek olan öğrencileri antisosyal davranışlar sergilemekten alıkoyduğu söylenebilir. Geleceğe yönelik eğitsel ve mesleki beklentileri olan öğrenciler, planlarını olumsuz etkileyeceği için antisosyal davranışlar sergilemeyebilirler. Hwang vd., (2021) tarafından 10-12 yaşında çocuklarla yapılan bir çalışmada antisosyal davranış riskinin okula bağlılığı olumsuz yönde yordadığı görülmektedir. Bu araştırmanın okula bağlılığın antisosyal davranışları olumsuz yönde etkilediği bulgusundan farklı olarak, antisosyal davranış riskinin okula bağlılığı olumsuz yönde etkilemesi aile özellikleri ve katılımcıların farklı yaşlarda olmasından kaynaklanmış olabilir.

Araştırmanın bulgularına göre okula bağlılık ve eğitim ve işe dair gelecek beklentileri okul terki riskini olumsuz yönde etkilemektedir. Elde edilen bu bulgunun alan yazındaki bazı çalışmaların bulguları ile desteklendiği söylenebilir. Lise öğrencileriyle yapılan bazı çalışmalar okula bağlılığın (Bond vd., 2007; Arslan, 2021) ve geleceğe yönelik beklentilerin düşük olmasının (Şimşek, 2012) okul terkine neden olduğunu göstermektedir. Battin-Pearson vd. (2000)'e göre öğrencinin okula bağlılığının okula uyum sağlayamamasından dolayı az olması, eğitime ve geleceğe dair beklentilerin düşük olması okul terki nedenleri içerisinde yer almaktadır. Farklı olarak, Kızıldağ, Demirtaş-Zorbaz ve Zorbaz (2017) lise öğrencilerinin okula düzenli olarak devam etmemelerinin ve kötü akran ilişkilerinin okula bağlılığı olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Okula bağlılık, öğrencinin okulun önemli bir parçası olduğuna ve kendisine saygı duyulduğuna yönelik inancı ve okulda bir gruba ait hissetme gereksinimi olarak ifade edilmektedir (Libbey, 2004). Okula bağlılıkla ilişkili olarak lise öğrencilerinin okulu sevmemeleri, okulda yeterince başarılı hissetmemeleri, okul içinde etkili iletişimin eksikliği, okul ortamında güvende hissetmemeleri gibi durumlar onların okulu bırakmalarına neden olabilmektedir (Bayhan & Dalgıç, 2012).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre meslek lisesi öğrencileri kendilerini okullarına ait hissettiklerinde, okulda olmaya ve devam etmeye istekli olduklarında okula bağlılık geliştirebilir, geleceklerini eğitim ve iş hayatıyla ilgili olarak daha iyi planlayabilirler. Meslek lisesi öğrencilerinin okula bağlılıkları ve eğitim ve işe dair gelecek beklentileri onları olumsuz davranışlar sergilemeleri ve okulu bırakma riskine karşı koruyucu bir görev görebilir. Öğrencilerin okulda kendilerini başarılı biri olarak hissetmemeleri ya da başarılı olabilecekleri alanların farkında olmamaları, onları olumsuz yani istenmedik bazı davranışlarla dikkat çekmeye yöneltebilir ya da okul dışında herhangi bir konuda başarıyı aramaya ve okuldan ayrılmaya kadar götürebilir. Mesleki ve teknik Anadolu liseleri Anadolu teknik programları hariç lise giriş sınavında puansız gidilebilen okullardır (MEB, 2019), başka okul seçeneğinin olmadığı ya da ailenin isteği sonucu öğrencilerin meslek liselerine kayıt yaptırdıkları görülmektedir. Bu durum öğrencilerin okullarına ve ilerde yapacakları mesleklerine bağlanmalarında zorluğa neden olabilir. Öğrencilerin potansiyelleri keşfedilmesi ve geliştirilmesi sunulan uygun rehberlik hizmeti yoluyla sağlanabilir. Okula bağlılığı ve eğitim ve iş alanında beklentileri düşük olan öğrenciler tespit edilerek okula bağlılığı artırıcı, eğitim ve işe dair hedefleri gerçekçi kılacak eğitim çalışmaları düzenlenebilir.

Bu çalışma Sivas il merkezindeki bazı meslek liselerinden edinilen verilerle sınırlıdır. Öğrencilerin okula bağlılıklarını, riskli davranışlarını ve gelecekle ilgili beklentilerini etkilemesi olası cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, akademik başarı durumu, anne-baba eğitim durumu, anne baba birliktelik durumu gibi demografik değişkenlerin olduğu nicel araştırmalar yapılabilir. Okula bağlılık ve eğitim ve işe yönelik beklentiler ile ilgili öğrencilerin görüşlerini daha ayrıntılı ve derinlemesine anlamak için nitel çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça / Reference

- Açılan, B. H. ve Özgenel, M. (2021). Öğretmen yakınlık davranışlarının öğrencilerin okula bağlılık düzeylerine etkisi: Lise ve ortaokul karşılaştırması. *Education Sciences*, 16(1), 1-16.
- Adelabu, D. H. (2007). Time perspective and school membership as correlates to academic achievement among African American adolescents. *Adolescence*, 42(167), 525-538.
- Arslan, A. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinde okul terki riskinin yordayıcıları: Okula bağlılık ve okul tükenmişliği. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, (Gelecek Sayı), 431-458.
- Atmaca, T. (2019). Olumsuz okul tutumu, okula yabancılaşma ve antisosyal davranışın ortaöğretim öğrencilerinin suça eğilimini yordama düzeyi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 10(19), 63-86.
- Baş, N. ve Altun F. (2020). Ortaokul öğrencilerindeki gelecek beklentilerinin açıklanmasında okula bağlılık, okul yaşam kalitesi ve akademik başarının rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 197-213.
- Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92(3), 568-582.
- Bayhan, G. ve Dalgıç, G. (2012). Liseyi terk eden öğrencilerin tecrübelerine göre okul terki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 107-130.
- Bond, L., Butler, H., Thomas, L., Carlin, J., Glover, S., Bowes, G., & Patton, G. (2007). Social and school connectedness in early secondary school as predictor of late teenage substance use, mental health, and academic outcomes. *Journal of Adolescent Health*, 40(4), 357-366.
- Blum, R. (2005). School connectedness: Improving students' lives. Baltimore, MD: Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health, 20.
- Cenkseven-Önder, F. ve Yılmaz, Y. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen kuraldışı davranışları yordamada yaşam doyumu ve anne-baba stillerinin rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1737-1748.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioural sciences*. Erlbaum.
- Covell, K. (2010). School engagement and rights-respecting schools. *Cambridge Journal of Education*, 40(1), 39-51.
- Çakır, R. ve Çolak, C. (2019). Lise öğrencilerinin okul terki riskine ilişkin görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 269-286.
- Çakır, S. (2020). Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin okula bağlılık düzeyleri. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 2(II), 31-44.
- Çengel, M., Totan, T. ve Çoğmen, S. (2017). Okula bağlılık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1820-1837.
- Demirtaş, H. ve Pehlivan, F. (2020). Devlet ortaokulu ve liselerinde yaşanan disiplin problemleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 166-197.

- Duyguner, U. (2018). *Genel popülasyonda antisosyal davranışların sıklığı ve antisosyal davranışlar gösteren kişilerde suça eğilim ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Erdoğdu, M. Y. (2013). Investigating the prospective teachers' level of adjustment in terms of perceived identity, values, and needs. *Online Submission*, 3(5), 283-295.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C., & Paris, A.H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74, 59-109.
- Frey, A., Ruchkin, V., Martin, A., & Schwab-Stone, M. (2009). Adolescents in transition: School and family characteristics in the development of violent behaviors entering high school. *Child Psychiatry & Human Development*, 40(1), 1-13.
- Finn, J. D. (1989). Withdrawing from school. *Review of Educational Research*, 59(2), 117-142.
- Greene, A. L. (1986). Future time perspective in adolescence: The present of things future revisited. *Journal of Youth and Adolescence*, 15, 99-113.
- Gençtanırım, D. ve Ergene, T. (2014). Riskli davranışlar ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *International Journal of Social Science*, 25(1), 125-138.
- Gönüllü, M. (2003). Lise öğrencilerinin buldukları liseye göre gösterdiği toplumsal farklılıklar: Sivas ili merkez ilçe örneği. *CÜ Sosyoloji Tartışmaları Dergisi*, 1, 28-50.
- Gürbüz, S. ve Bayık, M. E. (2021). Aracılık modellerinin analizinde yeni yaklaşım: Baron ve Kenny'nin yöntemi hâlâ geçerli mi? *Türk Psikoloji Dergisi*, 37(88).
- Güngör, G. (2019). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul terkinin nedenleri ve çözüm önerileri: Bütüncül bir program önerisi* (Doktora tezi), Kocaeli Üniversitesi.
- Hayes, A.F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. The Guilford Press.
- Hwang, S., Waller, R., Hawes, D.J., & Allen, J.L. (2021). The influence of antisocial behavior and callous-unemotional traits on trajectories of school engagement and achievement in South-Korean children. *Journal Of Youth and Adolescence*, 50(4), 788-802.
- İkiz, F. E. ve Sağlam, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1235-1246.
- Jessor, R. (1992). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Developmental Review*, 12, 374-390.
- Kalaycı, H. ve Özdemir, M. (2013). Lise öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin algılarının okul bağlılıkları üzerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 293-315.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem A Yayıncılık.
- Karasar, B. ve Kapçı, E. G. (2016). Lise öğrencilerinde okula bağlanma ve akademik başarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 40(1), 21-42.
- Kızıldağ, S., Demirtaş-Zorbaz, S. ve Zorbaz, O. (2017). Lise öğrencilerinde okul bağlılığı. *Eğitim ve Bilim*, 42(189).
- Köklü, Büyükköztürk ve Çokluk (2007). *Sosyal bilimler için istatistik (2. Baskı)*. Ankara, Pegem Yayınları.

- Libbey, H. P. (2004). Measuring student relationships to school: Attachment, bonding, connectedness, and engagement. *Journal of School Health, 74*(7), 274-247.
- Li, Y., Zhang, W., Liu, J., Arbeit, M.R., Schwartz, S.J., Bowers, E.P., & Lerner, R.M. (2011). The role of school engagement in preventing adolescent delinquency and substance use: A survival analysis. *Journal of Adolescence, 34*(6), 1181-1192.
- Leonard, C. (2002). *Quality of school life and attendance in primary schools* [Doctoral dissertation]. University of Newcastle.
- Makas, A. ve Düşünceli, B. (2021). Ergenlerde gelecek beklentileri ve okula uyum ilişkisi. *Yaşadıkça Eğitim, 35*(1), 221-234.
- McCabe, K. & Barnett, D. (2000). First comes work, then comes marriage: Future orientation among African American young adolescents. *Family Relations, 49*(1), 63-70.
- McWhirter, E.H., & McWhirter, B.T. (2008). Adolescent future expectations of work, education family and community. *Youth & Society, 40*(2), 182-202.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Milli Eğitim Bakanlığı ortaöğretime geçiş yönergesi* (Sayı No. 03134342). Türkiye.
- Moore, D. (2003). Perceptions of self control, relative deprivation and expectations of young jews and Palestinians in Israel. *The Journal of Social Psychology, 143*(4), 521-540.
- Nurmi, J. E. (1991). How do adolescents see their future? A review of the development of futureorientation and planning. *Developmental Review, 2*, 1-59.
- Özer, A., Gençtanırım, D. ve Ergene, T. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: Aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi. *Education in Science: The Bulletin of The Association for Science Education, 36*(161), 302.
- Öztürk, M.O. ve Uluşahin, N. A. (2015). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (13.baskı). Nobel.
- Pallant, J. (2017). *SPSS kullanma kilavuzu: SPSS ile Adım Adım Veri Analizi*. Ani Yayıncılık.
- Sipsma, H. L., Ickovics, J. R., Lin, H., & Kershaw, T. S. (2012). Future expectations among adolescents: A latent class analysis. *American Journal of Community Psychology, 50*(1), 169-181.
- Siyez, M.D. (2007). Lise öğrencilerinde problem davranışların görülme sıklığı: İzmir örnekleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*(28), 15-28.
- Siyez, D. M. (2009). *Ergenlerde problem davranışlar okul temelli önleme çalışmaları ile ilgili uygulama örnekleri*. Ankara, Pegem Akademi.
- Sönmez, M. A. ve Uzmanı, E. B. (2006). Meslek liselerinde örgüt kültürü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 45*(45), 85-108.
- Stoddard, S. A., Varela, J. J., & Zimmerman, M. A. (2015). Future expectations, attitude towards violence, and bullying perpetration during early adolescence: A mediation evaluation. *Nursing Research, 64*(6), 422.
- Suh S.P. (2001). *Korean American adolescents' perceptions of contributors to school dropout risk* [Doctoral dissertation]. The University of Alabama.
- Şimşek, H. (2012). Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki lise öğrencilerinin gelecek beklentileri ve gelecek beklentilerini etkileyen faktörler. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 5*(1).

- Şimşek, H. ve Çöplü, F. (2018). Lise öğrencilerinin riskli davranışlar gösterme düzeyleri ile okula bağlanma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 18-30.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (Sixth edition). Pearson Education.
- Talu, E. ve Gümüş, G. (2020). Ergenlerde akran baskısı ve riskli davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 390-403.
- Tamar, M. (2005). *Gençlikte değişim ve süreklilik*. Çelikkol Yayıncılık.
- Tinto, V. (1975). Dropout from higher education: a theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, 45(1), 89-125.
- Tuncer, M. (2011). Ergen gelecek beklentileri ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Electronic Turkish Studies*, 6(3).
- Uwah, C. J., McMahon, H. G., & Furlow, C. F. (2008). School belonging, educational aspirations, and academic self-efficacy among African American male high school students: Implications for school counselors. *Professional School Counseling*, 11(5), 2156759X0801100503.
- Ünal, H. ve Çukur, C. Ş. (2011). Okula bağlılık, okulda uygulanan disiplin teknikleri ve okulda mağdurluğun lise öğrencilerinin sapkın davranışları üzerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 547-570.
- Wiatrowski, M. D. (1978). *Social control theory and delinquency* [Doctoral dissertation]. The Portland State University. <https://doi.org/10.15760/etd.857>
- Wilkesmann, U., Fischer, H., & Virgillito, A. (2012). Academic Motivation of Students- The German Case. Discussion Papers. *Center for Higher Education, TU 2*, 1-19.
- Yavuzer, H. (1994). *Ana-baba ve çocuk*. Remzi Kitapevi.
- Yelkikalan, N., Dalboy, Z., Doğan, S. ve Oflaz, A. (2020). COVID-19'un Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramına etkisi: Durumsallık yaklaşımı bağlamında bir araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 15(2), 139-165.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

The meaning of success means for adolescents and their supported goals shape their future expectations (McCabe & Barnett, 2000). The fact that young people have positive and manageable expectations for the future may prevent them from dropout, substance addiction and other undesirable behaviors (Tuncer, 2011). In order to have higher expectation level, it is needed that adolescents like school and have positive attitudes towards school, namely they need to be engaged in school (Baş and Altun, 2020).

Vocational high schools are schools that aim to provide students with knowledge, mastery, attitudes and behaviors towards a specific profession (Sönmez and Uzmani, 2006). In vocational high schools, disciplinary problems (Demirtaş and Pehlivan, 2020) and school dropout (Güngör, 2019) occur more often than general high schools. Therefore vocational high school students are chosen as the sample.

The goals created by the students for education are one of the factors affecting their commitment to the school. Commitment to school is effective in students' academic and social lives (Tinto, 1975). In line with the relevant literature, it is thought that there may be a relationship between vocational high school students' commitment to school and some risky behaviors, and their future expectations regarding education and work may have a mediator role in this relationship. No study that examines this mediating role is found during the literature review. It is thought that this research will contribute to the literature in this respect. In addition, it is expected that the results of this study will support the educational program developers, school managers, school psychological counselors and the teachers to prevent some risky behaviors in vocational high schools by drawing attention to the future expectation of education and work, and school commitment.

2. METHOD

In this section, information about the research design, study group, data collection tools and statistical methods applied in the analysis of the data are given.

Research Design

In this study, correlational survey model was used to examine the relationships between vocational high school students' commitment to school, some risky behaviors and future expectations regarding education and work (Karasar, 2009). The mediation test was carried out with the SPSS Process Macro application (Model 4) developed by Hayes (2013).

Study Group

The research was carried out with a total of 371 students, 139 female and 232 male, studying in three vocational and technical Anatolian high schools in the city center of Sivas selected in regard to the accessibility. The research was conducted between March and April 2022.

Data Collection Tools

Personal Information Form: In this developed form, there are questions about socio-demographic characteristics of students.

Adolescent Future Expectations Scale (FESA): In this study, the Adolescent Future Expectations Scale developed by McWhirter and McWhirter (2008) was used. This scale is adapted to Turkish culture by Tuncer (2011). In line with the purpose of this study, only the sub-dimension of "Education and Future Expectations for Work" was used. The Cronbach alpha value of the sub-dimension of "Education and Future Expectations for Work" is .94 for this research.

School Engagement Scale (CSS): The original form of the scale was developed by Fredricks et al. (2004). The adaptation made by Çengel, Totan and Çoğmen (2017) was used in this study. (Açılan and Özgenel, 2021). The Cronbach alpha value of this scale was found as .88 for this study.

Risky Behaviors Scale (RDI): This scale was developed by Gençtanırım and Ergene (2014) to measure the risky behaviors of adolescents (Gençtanırım and Ergene, 2014). The Cronbach alpha value of "anti-social behavior risk" sub-dimension is 0.81 and "school dropout risk" sub-dimension is 0.81.

Data Analysis

In the analysis of the data, descriptive statistics, Pearson correlation coefficient, and Process Macro (Model 4) application for mediating role, and Bootstrap Technique (5000 re-samples were used) for significance of the mediator was used.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

It is determined that there is a significant indirect effect of future expectations regarding education and work on the relationship between school engagement and anti-social behavior risk. Accordingly, it was seen that education and future expectations about work mediated the relationship between school engagement and anti-social behavior risk (β : -.0286; %95 CI [-.0615,-.0054]).

It is determined that there is a significant indirect effect of future expectations related to education and work on the relationship between school engagement and school dropout. Accordingly, it was seen that future expectations regarding education and work mediated the relationship between school loyalty and school dropout risk (β : -.0456; %95 CI [-.0889,-.0144]).

According to the results of this research, vocational high school students can plan their future for their education and work lives better when they feel that they belong to the school, and when they want to be at the school, namely when they develop commitment to the school. Vocational high school students' commitment to the school and their future expectations regarding education and work can play a protective role against the risks of exhibiting negative behaviors and against dropping out of school. If students do not feel that they are successful within the school or if the students do not know the areas that they are good at, it may lead them to draw attention with negative behaviors or lead them to seek success outside the school and leave the school. Studies that help to discover the potentials of vocational high school students can be focused on. Programs can be organized on the impact of the professions chosen by students on their own future, or the effectiveness of existing programs can be investigated. Studies can be carried out regularly to identify students who have low school engagement and low expectations in education and work. Psychoeducation programs can be organized for students with low school commitment and low education and work expectations.

More detailed studies can be conducted by including variables such as gender, grade levels, siblings number, academic achievement status, educational status of parents, parental unity status, and demographic characteristics that may affect students' commitment to school, risky behaviors, and expectations for the future.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 10/02/2022

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 2022/3-17

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1. yazarın araştırmaya katkı oranı %50, 2. yazarın araştırmaya katkı oranı %50'dır.

Yazar 1: Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, raporlaştırma.

Yazar 2: Yöntemin belirlenmesi, danışmanlık, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı yoktur. Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.